

FARG'ONA VODIYSIDA KO'P FUNKSIYALI PARK KOMPLEKSLARINI SHAKLLANTIRISH

Azimova Asaloy Shavkatjon qizi

Andijon davlat texnika instituti “Arxitektura va gidrotexnika” kafedrası
assistent-o‘qituvchisi

Andijon shahri. O‘zbekiston Respublikasi

Annotatsiya: Ushbu maqola shaharning Markaziy hududlarida joylashgan degradatsiyaga uchragan shahar hududlaridan, jamoat maqsadlaridan foydalanish imkoniyati masalasiga bag'ishlangan. Ularning funktsional, ijtimoiy va tijorat salohiyatining ta'rifi Dukchi Eshon ko'chasi bo'ylab joylashgan Andijon shahri hududi misolida keltirilgan.

Kalit so'zlar: hududni funktsional rayonlashtirish; obodonlashtirish; me'moriy va rejalashtirish yechimlari.

FORMATION OF MULTIFUNCTIONAL PARK COMPLEXES IN THE FERGHANA VALLEY

Asimova Asaloy Shavkatjon qizi

Assistant Lecturer at the Department of Architecture and Hydraulic
Engineering Andijan State Technical Institute
Andijan State. Uzbekistan

Abstract: This article is devoted to the issue of the possibility of using degraded urban areas located in the central districts of the city for public purposes. The definition of their functional, social and commercial potential is given by the example of the district of the city of Andijan, located along Dukchi Eshon Street.

Keywords: functional zoning of the territory; landscaping; architectural and planning solutions.

ФОРМИРОВАНИЕ МНОГОФУНКЦИОНАЛЬНЫХ КОМПЛЕКСОВ-ПАРКОВ В ФЕРГАНСКОМ ДОЛИНЕ

Азимова Асалои Шавкатжон кизи

Ассистент-преподаватель кафедры “Архитектура и гидротехника”
Андижанского государственного технического института

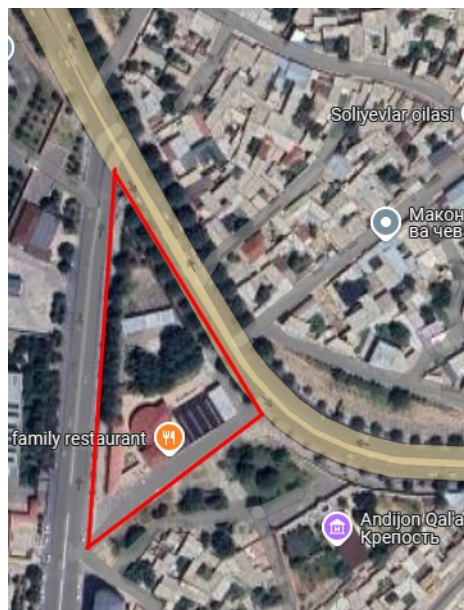
Город Андижан. Узбекистан

Аннотация: Данная статья посвящена вопросу возможности использования деградированных городских территорий, расположенных в центральных районах города, в общественных целях. Определение их функционального, социального и коммерческого потенциала дается на примере района города Андижана, расположенного вдоль улицы Дукчи Эшон.

Ключевые слова: функциональное зонирование территории; благоустройство территории; архитектурно-планировочные решения.

So'nggi o'n yilliklarda zamonaviy shaharlarning rejalashtirish tuzilishi tartibsiz ravishda rivojlanib bormoqda, buning natijasida shahar maketining Markaziy qismida bir qator hududlar vujudga keldi, ulardan funktsional foydalanish shahar aholisi va atrofdagi mahallalar aholisining odati bilan belgilanadi. Shaharsozlik kodeksiga binoan shaharning barcha shahar hududlari uchun bosh rejasida ulardan foydalanish tartibi va funktsional maqsadi belgilanadi. Shu maqsadda har bir yer uchastkasi uchun funktsional zonaning o'ziga xos turini belgilaydigan topografik, ekologik, iqtisodiy va rejalashtirish omillarini hisobga olgan holda hududlarni rejalashtirish loyihalari ishlab chiqilmoqda [1]. Biroq, bir qator yer uchastkalaridan funktsional foydalanish turlari xaotik tarzda rivojlandi va funktsional foydalanish turini aniq aniqlash qiyin, chunki u tadbirkorlar, shahar aholisi va hokimiyat manfaatlariga zid keladi.

Bunday manfaatlar kesishmasining misoli sifatida Andijon shahridagi Dukchi Eshon ko'chasi bo'ylab joylashgan hududni keltirish mumkin. Hudud Andijon shahrida joylashgan bo'lib, hudud ma'muriy hududlar bilan turar-joy mikrorayoniga tutashgan. Sayt shahar markazida joylashgan va transport markazlariga nisbatan yaqin. Hozirgi vaqtda hudud umumiy foydalanish hududi sifatida ishlatiladi. Biroq, hudud hech qanday obodonlashtirishga ega emas, buning natijasida hududning 50% hech qanday tarzda foydalanilmaydi va axlatxona va zich butalardir. Hududda butalar, kofe qo'shimchalari, ovqatlanish joylari ko'rinishidagi obodonlashtirish qoldiqlari mavjud.

1 Rasm. Qurilish boshlanganda ko'rib chiqilayotgan hududning fotosurati

Ushbu hududdan foydalanish bilan bog'liq manfaatlar to'qnashuvining sabablari uning joylashuvi va joriy ishlatilishi ko'chirilgan. Sayt investitsiya nuqtai nazaridan juda jozibali joylashuvga, shuningdek deyarli tekis relyefga ega. Natijada, turli tadbirkorlar ushbu hududga sarmoya kiritish uchun loyihalarni ishlab chiqdilar. Hududning bir qismi ko'p qavatli uylar qurilishi uchun berilgan. Qolgan hududlarda qurilish uchun jamoat restoranlari, barlar va savdo-ko'ngilochar markazlar loyihalari taklif etilgan. Biroq, loyihalar shahar aholisini tanqid qildi yoki boshqa sabablarga ko'ra yopildi. Shahar aholisining tanqidlari ularning g'oyalari va hududdan foydalanish odati bilan bog'liq edi. Hududning tashlab ketilishi va degradatsiyasiga qaramay, u qo'shni hudud aholisi tomonidan sport, it yurish, bolalarni velosipedda sayr qilish joyi sifatida faol foydalaniladi. Shunga ko'ra, agar ushbu hudud sotilsa va ishlab chiqilsa, shahar aholisi shahardagi xaotik, ammo yashil burchagini yo'qotsa. Savdo markazining qurilishi butunlay yashil hududlarni yo'q qilmasligi mumkin, ammo ularni sezilarli darajada kamaytiradi va o'zgartiradi. Zamonaviy turar-joy majmuasining qurilishi, o'z navbatida, fuqarolarning hududga kirishini butunlay to'sib qo'yadi. Bu yerda tomonlar, hududdan foyda olishni istagan investorlar, obodonlashtirish bo'lmasa ham, hech bo'lmaganda ushbu shaklda hududni saqlab qolishni istagan aholi va qurilish investitsiyalari hisobiga byudjetni to'ldirish imkoniyatiga ega bo'lgan shahar hokimiyati o'rtasida ziddiyat yuzaga keldi. Vaziyatlarni hal qilishning mumkin bo'lgan variantlari asosida ijobiy va salbiy natijalarning qiyosiy tahlili keltirilgan.

Eng oddiy echimlardan biri bu shaharda yashil maydonni saqlab qolish uchun ma'lum bir hududda keyingi qurilishni to'liq taqiqlashdir. Ushbu qaror shahar aholisiga juda mos keladi, ammo shahar ma'muriyatiga deyarli mos

keldi. Buning sababi hududni minimal talab qilinadigan parvarish qilishdir, bu esa o'z navbatida moliyaviy xarajatlarni keltirib chiqaradi. Hududda to'liq, obodonlashtirilgan parkni qurish to'g'risidagi qaror shahar byudjetidan yanada ko'proq xarajatlarni talab qiladi, bu esa hududni parvarish qilish xarajatlarini keltirib chiqaradi. Ushbu qaror fuqarolarga aniq mos keladi, ammo byudjet taqchilligi sharoitida shahar bunday xarajatlarni qoplay olmaydi.

Federal dasturlar bo'yicha ob'ektlarni joylashtirish ushbu muammoni hal qilishi mumkin, ammo bunday joylashtirish bilan loyihaning fuqarolarning xohish-istaklariga emas, balki hududning dastur talablariga muvofiqligini isbotlash kerak bo'ladi. Shunga ko'ra, dasturga qarab, qurilish muammoni hal qilishi va tomonlarning mojarosini kuchaytirishi mumkin, bu holda bir tomon – shahar aholisining noroziligi.

Obodonlashtirilgan hududga yozilgan jamoat yoki madaniy-ko'ngilochar ob'ekt hududida qurilish. Bunday qurilish bilan binoning qurilish maydonini sayt maydonining 10-30% oralig'ida cheklash va shu bilan shahar aholisi uchun yashil maydonni saqlab qolish mumkin. Biroq, muammoni hal qilishning ushbu varianti uchun shahar byudjetining moliyaviy xarajatlari miqdori ushbu hududda yangi obodonlashtirilgan Park qurilishi bilan taqqoslaganda yanada oshadi. Ushbu yechim shaharda munitsipal jamoat yoki madaniy-ko'ngilochar majmuaga ehtiyoj bo'lgan holat uchun eng dolzarbdir.

Xuddi shunday holat ushbu hududda savdo va ko'ngilochar markazni amalga oshirish bilan bog'liq. Savdo majmualari asosan to'rtburchaklar shaklga ega bo'lib, ular saytning o'lchamlariga yaxshi mos keladi va sayt maydonini sotish uchun foydali chakana savdo maydonlariga imkon qadar samarali aylantirishga imkon beradi. Biroq, Novosibirsk va Sibir mintaqasining boshqa shaharlari savdo-ko'ngilochar majmualari arxitekturasini o'rganayotganda, saytning katta qismi to'xtash joylari, transport va logistika kommunikatsiyalari uchun ajratilgan degan xulosaga kelishimiz mumkin. Saytni tashkil etishning ushbu sxemasi ishlab chiquvchilar uchun mantiqiy va moliyaviy jihatdan samarali, shuning uchun u savdo va ko'ngilochar komplekslarni loyihalashda ishlatiladi. Muammoni hal qilishning ushbu variantida ishlab chiquvchi shahar markazida katta er uchastkasini olish orqali g'alaba qozonadi, shahar byudjeti yangi qurilish hisobiga to'ldiriladi, ammo bunday qaror shahar aholisiga mos kelmaydi. Ko'rib chiqilayotgan hudud uchun "Kamenka" savdo-ko'ngilochar majmuasini joylashtirish rejalashtirilgan edi, ammo uning joylashuvi shahar aholisi tomonidan yashil maydonlarni kesish va hududni odatdagidek ishlatish mumkin emasligi sababli salbiy qabul qilindi. Uy-joylarni joylashtirish variantidan farqli o'laroq,

bozor mikrorayon aholisi va shahar aholisining saytga kirishini cheklamaydi, ammo sport dam olish uchun yashil maydondan bu hudud katta olomon bilan shovqinli avtoturargohga aylanadi [4,5].

Muammoni hal qilishning ilgari taklif qilingan variantlari, tomonlar uchun reaksiya va oqibatlarni baholash asosida muammoni hal qilishning murosali variantlarini ko'rib chiqish taklif etiladi. Ko'p funktsiyali savdo pavilonini qurishga ruxsat bering, lekin arxitektura va rejalashtirish echimlari va er uchastkasini rejalashtirish sxemasi uchun qo'shimcha talablarni tavsiflang. G'oya yashil maydonlarni maksimal darajada saqlashdir. Cheklovlar ochiq er usti to'xtash joyini va maydonni obodonlashtirish darajasini kamaytirish uchun bir qator choralarni o'z ichiga olishi kerak. Shuningdek, talablar binoning qurilish maydoniga tushgan yashil maydon maydonining bir qismini saqlab qolish uchun boshpana maydonining ma'lum foizini obodonlashtirish majburiyatini o'z ichiga olishi mumkin. Tomni obodonlashtirish bo'yicha talablar ko'rib chiqilayotgan sayt uchun juda muhimdir, chunki uning bo'ylab relyefning pasayishi xarakterlidir, bu esa savdo majmuasini ikkinchi qavatda Park maydonining sun'iy davomini yaratib, pasaytirilgan darajada joylashtirishga imkon beradi. Ushbu qaror sizga xususiy kapitalni saytga sarmoya kiritishga imkon beradi va shu bilan uni shahar byudjetiga jalb qiladi, bu esa shahar ma'muriyatini uch baravar oshiradi. Hududni o'zgartirish va obodonlashtirish shahar aholisi tomonidan noaniq qabul qilinishi mumkin, ammo loyihaaning tegishli sifati bilan yangi yashil hududlarni saqlash yoki tiklash ijobiy qabul qilinishi mumkin. Ushbu variantlarning barcha asosiy xarajatlari xususiy kapitalga yuklanadi. Ochiq er usti to'xtash joylarini taqiqlash yer osti yoki er osti to'xtash joylarini qurishni o'z ichiga oladi, bu esa investorlarni o'z xarajatlarini oshirishga majbur qiladi. Xuddi shu holat peyzajlangan tom bilan bog'liq. Butalar va daraxtlarni ekish uchun yashil tomni qurish mumkin, ammo bu tuzilmalarni mustahkamlash, drenaj tizimini ishlab chiqish va to'g'ridan-to'g'ri ekish uchun xarajatlarga olib keladi [6]. Shuningdek, ta'sirlanmagan hududni minimal obodonlashtirish investorlarning xarajatlariga ta'sir qiladi. Shuningdek, shaharning Markaziy qismidagi uchastkaning joylashuvi va narxini hisobga olish kerak, ko'rib chiqilayotgan hududning barcha uchastkalarining taxminiy hisob-kitoblariga ko'ra, ularning kadastr qiymati ikki milliard so'mni tashkil qiladi. Albatta, ko'plab me'moriy, rejalashtirish va tashkiliy talablar potentsial investorlarni ushbu hududda qurilishdan uzoqlashtiradi, mos ravishda investorlar uchun subsidiya yoki boshqa moliyaviy imtiyozlar zarur. Moliyaviy imtiyozlar shahar byudjetiga tushumlarning pasayishiga olib keladi. Shuningdek, ushbu variantni ta'minlash uchun ushbu tadbir uchun mos hududlarni aniqlash va ularda yangi shaharsozlik qoidalarini joriy etish uchun shaharining yerdan foydalanish va

rivojlantirish bo'yicha bosh rejasi va qoidalarini bilan ishlash zarur. Ushbu ish mumkin bo'lgan qurilishni amalga oshirish vaqtini kechiktirishi mumkin. Taklif etilayotgan variant hududning mavjud inqirozini hal qilishi mumkin, ammo qo'shimcha tayyorgarlik va Qonunchilik bazasini talab qiladi [4,5].

Muqobil kompromis variant sifatida xizmat ko'rsatish infratuzilmasi bo'lgan ko'p qavatli ko'p funktsiyali kvartiralarini joylashtirish taklif etiladi. Biroq, ularni joylashtirish, shuningdek, oldingi versiyada ko'rsatilgan shaharsozlik qoidalarini bo'yicha ma'lum tayyorgarlik ishlarini talab qiladi. Qarorning ma'nosi uy-joy va politsiya bo'linmalarining investitsion rentabelligini, ularni hududning mavjud yashil maydonini buzmaydigan tarzda joylashtirish imkoniyatini hisobga oladi. Kvartiralar yangi uy-joy formati bo'lib, uning Qonunchilik bazasi ularning huquqiy xususiyatlarini doimiy ravishda aniqlashtirish bosqichida. Kvartira majmuasi va turar-joy majmuasi o'rtasidagi asosiy farq-bu qo'shni hududga bo'lgan talab, uning mavjudligi uyni o'rab olish zarurligiga olib keladi. Qarorning ma'nosi bir nechta baland binolarni to'g'ridan-to'g'ri yashil maydonga bir-birining orasidagi masofada joylashtirishdir. Komplekslarning to'xtash joylarini pastki qavat darajasida joylashtirish va shu bilan ishg'ol qilingan maydonni minimallashtirish. Mahalliy hududni tashkil etishning hojati yo'qligi tashkilotning yong'in texnikasining harakatlanish imkoniyatini talab qiladi, uning harakati mustahkamlangan maysazor yoki maxsus rasmiylashtirilgan yo'llar bo'ylab tashkil etiladi. Ushbu qaror hududni investorlar uchun yanada jozibador qiladi, chunki u so'nggi yillarda mashhur bo'lgan hashamatli uy-joylarni qurish uchun maydon bo'ladi. Yangi qurilish orqali byudjetni to'ldirish ham shahar byudjetiga yoqimli ta'sir qiladi, ammo shahar ma'muriyati shunga o'xshash shaharsozlik qoidalarini ishlab chiqishi va butun hududni obodonlashtirish uchun subsidiyalarga o'tishi kerak. Shahar aholisi muammoni hal qilishning ushbu variantini noaniq qabul qilishi mumkin, ammo bu yerda baholashga loyihaning sifati va shaharni tartibga solish bo'yicha tayyorgarlik ishlari ham ta'sir qiladi [4,5].

ADABIYOTLAR

1. Кумпяк О.Г., Галяутдинов З.Р., Пахмулин О.Р., Самсонов В.С. Железобетонные и каменные конструкции. – М.: Изд-во АСВ, 2014.
2. Афанасьев А.А. (ред.). Технология возведения полносборных зданий. – М.: Изд-во АСВ, 2000.
3. Xolmurodov T. va boshqalar. Zamonaviy qurilish texnologiyalari. – Toshkent: Oliy ta'lim, 2020.
4. Akramov A., Qurilish konstruksiyalari va ularni hisoblash asoslari. – Andijon, 2022.

5. ISO 22965-1: Concrete – Part 1: Methods of specifying and guidance for the specifier.

6. Демографические изменения. Организация Объединенных Наций [Электронный ресурс]. URL: <https://www.un.org/ru/un75/shiftingdemographics>

7. Рейтинг самых умных городов мира [Электронный ресурс]. / URL: <https://nonews.co/directory/lists/cities/smart-city-index>

8. Самый «умный» город на земле: Сингапур [Электронный ресурс]: Режим доступа: <https://digitalbusinessmodel.ru/page13197150.html>

9. Технологии «умных» городов и прогнозы их развития [Электронный ресурс] // vc.ru – бизнес, технологии, идеи, модели роста, стартапы. URL: <https://vc.ru/future/26713-smart-city>.

10. «Умный» город: столица викингов Осло [Электронный ресурс]: URL: <https://digitalbusinessmodel.ru/page13321344.html>.